

BAKİ BEYNƏLXALQ DƏNİZ TİCARƏT LİMANI BÖYÜK İPƏK YOLUNUN VACİB HƏLQƏSİ QİSMİNDƏ

T.Z. Daşdəmirova

Bakı Dövlət Universiteti, Bakı, Azərbaycan
e-mail: tdasdemirova@list.ru

Xülasə. Məqalədə Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı haqqında məlumat verilir, onun Böyük İpək Yolunun bərpasında və Azərbaycanın inkişafında oynadığı roldan bəhs edilir. Ələt qəsəbəsində yerləşən Limanın mövcud vəziyyəti təhlil olunmuş, burada yaradılan azad iqtisadi zonanın perspektivləri analiz edilmişdir.

Açar sözlər: Bakı limanı, azad iqtisadi zona, bərə terminalı, Böyük İpək Yolu, beynəlxalq əməkdaşlıq.

BAKU INTERNATIONAL SEA TRADE PORT AS AN IMPORTANT CHAIN OF THE GREAT SILK ROAD

T.Z. Dashdamirova

Baku State University, Baku, Azerbaijan

Abstract. The article provides information on the Baku International Sea Trade Port, and discusses the role it plays in the restoration of the Great Silk Road and in the development of Azerbaijan. It analyses the current situation of the new Baku Port located in Alat settlement and the prospects of the free economic zone created here.

Keywords: Baku port, Free economic zone, ferry terminal, Great Silk Road, international cooperation.

БАКИНСКИЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ МОРСКОЙ ТОРГОВЫЙ ПОРТ КАК ВАЖНАЯ ЦЕПОЧКА ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ

Т.З. Дашдамирова

Бакинский Государственный Университет, Баку, Азербайджан

Резюме. В статье представлена информация о Бакинском международном морском торговом порту, а также обсуждается роль, которую он играет в восстановлении Великого шелкового пути и в развитии Азербайджана. Анализируется текущее состояние нового Бакинского порта, расположенного в поселке Алат, и перспективы создания там свободной экономической зоны.

Ключевые слова: Бакинский порт, свободная экономическая зона, паромный терминал, Великий Шелковый Путь, международное сотрудничество.

1. Giriş

Böyük İpək Yolunun - Avropadan Qara dəniz boyunca, Qafqaz ölkələri ərazisindən və Xəzər dənizi boyunca Mərkəzi Asiyaya uzanan nəqliyyat dəhlizinin Avrasiya ölkələrinin inkişafında olan əhəmiyyətindən danışarkən Azərbaycanın rolunu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Bu rol ilk öncə Azərbaycanın Şərqlə-Qərb arasında əlverişli coğrafi məkanda yerləşməsi, zəngin sərvətlərə malik olması, tranzit ölkə kimi bölgədəki və dünyadakı mövqelərinin güclənməsi ilə səciyyələnir. Tarixən Şərqi Avropanı, Rusiyanı və Volqaboyunu Dərbənd keçidi vasitəsilə Cənubi Qafqaz, İran, Kiçik Asiya və Hindistanla birləşdirən karvan yolları Azərbaycan ərazisindən keçirdi. VII-IX əsrlərdə Xilafət, XIII-XV əsrlərdə isə

Hülakülər, Qaraqoyunlular, Ağqoyunlular dövlətləri bu yolla Qərblə intensiv tranzit ticarət əlaqələri saxlamışlar. Azərbaycanın Bərdə, Beyləqan, Naxçıvan, Şamaxı, Şəki, Qəbələ, Təbriz, Ərdəbil, Gəncə kimi şəhərləri «Tarixi İpək yolu»nun fəaliyyətində əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Müasir dövrdə isə «Böyük İpək yolu»nun bərpası ilə əlaqədar olaraq Avropa Birliyinin «TASİS», «TRASEKA» kimi proqramları çərçivəsində mühüm işlər görülür. Ən əsası nəqliyyat sektorunun inkişafı məsələsi prioritet məsələlərdən hesab olunur. Ölkənin logistika aktivlərinin daim inkişaf etdirilməsi onun regional və beynəlxalq ticarətdə rolunun artmasına təkan verəcəkdir. Buna görə də, Azərbaycanın nəqliyyat sektorunda son illər bir sıra irimiqyaslı infrastruktur layihələri həyata keçirilmişdir. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Kompleksinin, müasir hava limanlarının, Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri istiqamətində beynəlxalq əhəmiyyətli avtomobil yollarının tikintisi və dəmir yolu xətlərinin yenilənməsi ölkənin xarici iqtisadi əlaqələrinin genişlənməsində əhəmiyyətli rol oynayır.

«Tarixi ipək yolu»nun bərpası və fəaliyyəti Azərbaycanın dəniz qapısı sayılan Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət limanının fəaliyyəti ilə sıx bağlıdır. Bu isə Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanında beynəlxalq standartlara uyğun olaraq yenidənqurulma işlərinin görülməsini, bazar iqtisadiyyatının tələblərinə cavab verən zəruri kadr potensialının formalaşdırılmasını tələb edir.

2. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı

Bakı limanı Xəzər dənizinin ən qədim limanı olub, Azərbaycanın dövlət quruculuq tarixinin bir çox mərhələsində mövcud olmuşdur. Əsrlər boyu, Bakı limanı qədim İpək yolu, eləcə də, Şimali Avropa və Rusiyanı Orta Şərq və Cənubi Asiya ilə birləşdirən Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi üzərində yerləşərək Şərq və Qərb arasında nəqliyyat dəhlizi kimi çıxış etmişdir. Bakı dəniz limanı ölkəmizin milli sərvətinə çevrilərək strateji maraqlarımızın qorunmasına xidmət edir. 1902-ci il 21 iyul tarixində limana rəsmi olaraq özünüidarəetmə hüququ verilmişdir. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Xəzər dənizi limanlarının ən böyüyü və ən əhəmiyyətli hesab olunur. 2015-ci il 18 mart tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının yenidən təşkili yolu ilə Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin tabeliyində səhmləri dövlətə məxsus və Xəzər dənizinin Bakı şəhərinə aid akvatoriyasında liman xidmətləri göstərmək hüququna malik olan “Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti (QSC) yaradılmışdır. Hal-hazırda Bakı Limanı Avrasiyada regionun əsas nəqliyyat və logistika qovşağı olmaq istiqamətində irəliləyir.

“Dəniz limanları haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu”nda göstərilir ki, dəniz limanı - xüsusi ərazidə və akvatoriyada yerləşən, ticarət gəmiçiliyi məqsədi ilə istifadə

olunan gəmilərə və sərnişinlərə xidmət göstərilməsi, yük ilə əməliyyatların aparılması və dəniz limanlarında həyata keçirilən digər xidmətlərin göstərilməsi üçün nəzərdə tutulan qurğular kompleksidir [3].

16 mart 2016-cı il tarixdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritəsinin başlıca istiqamətləri” üzrə 1897 №-li sərəncamına əsasən beynəlxalq ticarətin həcmnin artırılması və tranzit ticarətindən əldə olunan gəlirin yüksəldilməsi məqsədi ilə qarşıya strateji hədəflər qoyulmuşdur. Bu hədəflərdən biri də logistika mərkəzlərinin yaradılmasıdır. Beynəlxalq ticarətin həcmnin artırılmasında potensial logistika mərkəzləri içərisində Orta Asiya-Çin, Şimali Afrika-Qara Dəniz ticarət marşrutu üzrə Ələtdə yerləşən Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət limanı daha böyük əhəmiyyətə malikdir. Bakı Limanının məqsədi öz sakinləri və beynəlxalq müştərilərə hərtərəfli xidmətlər təklif etməklə və Azərbaycanın qeyri - neft sektorunun davamlı inkişafına bilavasitə töhfə verməklə, Xəzər dənizi regionunda ən böyük sənaye və logistika zonasına çevrilməkdir. Yeni Bakı Limanı kompleksi maye və quru yüklərin, qablaşdırılmamış digər yüklərin, avtomaşınlarla daşınan və konteyner yüklərinin aşırılmasını həyata keçirə biləcək, həmçinin bərələrə xidmət göstərmək imkanına malik olacaqdır.

Digər ölkələrlə Azərbaycanı birləşdirən nəqliyyat qovşağının ölkənin rayonlarına yaxın ərazilərdə yerləşməsi regionların inkişafına da təkan verir. Hansı səbəbdən ərazi olaraq Ələt qəsəbəsinin seçilməsi məsələsinə gəldikdə isə əsas səbəb kimi Azərbaycanın daxilindən keçən 3 beynəlxalq dəmiryolu xəttinin məhz Ələtdə kəsişməyini göstərmək olar. Bu xətlər şimal-qərbə, qərbə, cənuba doğru uzanan dəmiryolu xətləridir.

Limana strukturu etibarilə aşağıda qeyd olunan terminallardan ibarətdir:

- 1) bərə terminalı;
- 2) əsas yük terminalı;
- 3) neft terminalı;
- 4) konteyner terminalı;
- 5) sərnişin terminalı.

Limana girişinin cənub hissəsində yerləşən Bərə Terminalı mərkəzi yanalma körpüsünün də daxil olduğu qoşa yanalma körpülərindən ibarətdir. Bərələr əsasən avtomobilləri, qatar vaqonlarını, yük maşınlarını daşıyır. Bərə Terminalının ümumi tutumu hər il üçün 5.9 milyon ton yükdür.

Əsas Yük Terminalı (ƏYT) Bakı şəhərinin mərkəzində yerləşərək 3 tərsanədən ibarətdir. Bu tərsanələrdən biri olan Ro-Ro körpüsünün tikintisi 2017-ci ilin dekabr ayında tamamlanmışdır. Əvvəlcə Ro-Ro tipli gəmilərin nə olduğunu qeyd edək. Adı “Roll on” və “Roll off”un ilk iki hərfinin qısaldılmasından yaranan bu tip gəmilər təkərli nəqliyyat vasitələrinin daşınmasında istifadə olunur. Buraya avtomobil, tank, TIR, traktor və sair kimi nəqliyyat növləri daxildir. İstifadəsinə görə çox rahat olan bu gəmilərdə əlavə avadanlıqlardan istifadə olunmur və yükdaşıma təhlükəsiz sayılır.

Ro-Ro gəmiləri ilə iş üçün istifadə edilən bu körpüdə daha çox Bakı və Türkmənistan arasında olan daşımalar həyata keçirilir. Ən müasir texniki tələblərə uyğun tikilən terminal ildə 60 minə yaxın TIR və ya 1,8 milyon ton yük qəbul etmək imkanına malikdir.

Dübəndi Neft Terminalı Abşeron Yarımadasının ən böyük Neft Terminalıdır. 8 milyon tona kimi xam neftin daşınmasını həyata keçirə bilir. Terminalda tutumları 45,000-13,000 DWT olan tankerləri eyni zamanda boşaltmağa imkan verən 2 pirs yerləşir. Burada Qazaxıstan və Türkmənistandan xam neftin tranziti təşkil edilir [7].

Ələt limanı rəqabətqabiliyyətli liman qovşağı kimi 3 amili özündə birləşdirir:

Səmərəlilik–Əməliyyatların təkmilləşdirilməsi, qiymətqoymanın optimallaşdırılması və müasir informasiya texnologiyaları sistemləri və müvafiq avtomatlaşdırma vasitələri ilə təchizat nəticəsində limanın səmərəliliyi getdikcə daha da artacaq.

Əlverişli mövqe - Əsas avtomobil magistrallarına birbaşa çıxışı olan Yeni Bakı Limanının Rusiya, İran və Avropa ilə dəmir yolu xətlərinin kəsişməsində yerləşməsi onun mövqeyini əlverişli edir.

Əlavə dəyər yaradan xidmətlər - Yeni Bakı Limanı kompleksində ümumi logistika xidmətlərinin və əlavə dəyər yaradan digər xidmətlərin (qablaşdırma, yığılma, təkrar istehsal və s.) göstərilməsi, konteyner meydançasının, “TIR” avtomobil parkının, quru və soyuq anbarların mövcud olduğu logistika mərkəzi kimi xidmətlərin təmin edilməsi hədəflənir.

Ələtdə liman kompleksinin tikintisinin birinci fazası aşağıda adları sadalanan tikililərdən ibarətdir: bərə terminalı, ümumi yük körpüsü (650m – 4 körpü), Ro-Ro körpüsü, Ro-Ro rampası, xidmət körpüsü (450m – çoxlu sayda), dəmiryolu xətləri, gömrük məntəqəsi, açıq saxlama sahəsi, anbarlar, müxtəlif inzibati binalar, konteyner meydançası, körpülərə dəmir və avtomobil yol yanaşmaları, sənişin xidmət binası, ağır yüklərin yerləşmə sahəsi və yük maşınlarının dayanacaq sahəsi.

Birinci fazanın tamamlanması ilə Yeni Ələt Limanının ümumi yükaşıma imkanında artım meydana gələrək 15 milyon ton ümumi yük və 100 000 TEU-ya qədər konteyner olacaq.

İkinci və üçüncü mərhələ üzrə tikinti işlərinə başlanılması barədə qərarın verilməsi mövcud yük həcmlərindən asılıdır.

Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının rəsmi internet sahifəsində verilən məlumata görə, üç mərhələ üçün proqnozlar aşağıdakı kimidir:

Birinci mərhələ: 15 milyon ton yük + 100.000 TEU konteyner;

İkinci mərhələ: 20 milyon ton yük + 250,000 TEU konteyner;

Üçüncü mərhələ: 25 milyon ton yük + 1 milyon TEU-ya qədər konteyner.

Yeni Bakı Limanının göstərdiyi xidmətlər bunlardır:

- Yük əməliyyatlarının bütün aspektlərini (kommersiya, işləmə xidmətləri, yük avtomobilləri ilə daşıma və saxlama) əhatə edəcək “bir pəncərə” xidməti;

- Malların saxlanması və paylanması üçün liman əməliyyatlarının tranzit imkanlarının genişləndirilməsi (rəqabətli anbar qiymət dərəcələri və işləmə xidmətləri təklif edərək);
- Nəzərdə tutulan yük ilə iş bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi [6].

Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaydığı məlumatı əsas götürərək 2019-cu ilin ilk 6 ayı üzrə yeni Bakı Limanında ümumi yük, vaqon, TIR və konteyner aşırımları, sərnişin daşınması ilə bağlı göstəricilərə nəzər salaq.

Əvvəlcə iri həcmli nəqliyyat vasitələrinin (TIR) göstəricilərinə diqqət etsək görərik ki, əsas artım bu sahədə olmuşdur. Keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 57,8% artaraq 15 009 ədəd olmuşdur. Bunlardan 11 372 ədədi Bakı-Türkmənbaşı-Bakı, 3 637 ədədi isə Bakı-Kurik-Bakı istiqamətində hərəkət etmişdir.

Konteynerlərin aşırılmasında olan göstəricilərə baxsaq görərik ki, keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2019-cu ilin 6 ayı ərzində 14 886 ədəd konteyner aşırılmışdır ki, bu da 37,7% artım deməkdir.

Bərə terminalında aşırılan vaqonların sayına gəldikdə isə bu rəqəm 15,4% artaraq 25 344 (keçən ilin müvafiq dövründə 21 960 vaqon) ədədə çatmışdır. Bunlardan 11 636 vaqon Bakı-Kurik-Bakı istiqamətində, 13 708 Bakı-Türkmənbaşı-Bakı istiqamətində hərəkət etmişdir.

Hər iki istiqamətdə sərnişin daşınmasında keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 0,1 % artım qeydə alınaraq 19 984 nəfər təşkil etmişdir. Ümumi yükaşırmanın həcmi 1 981,3 min ton olaraq 2018-ci ilin müvafiq dövrünə (1 960,4 min ton) nisbətdə 1.1% artmışdır. Tranzit yükaşırmanın payına ümumi yükaşırmanın 85,4%-i düşmüşdür [7].

Göstəricilərdə olan artımın səbəbləri sırasında aşağıdakıları göstərə bilərik:

- Orta Asiyadan kimyəvi məhsulların ixracının artımı;
- Qara Dəniz və Avropa ölkələrindən Orta Asiyaya daşınan sənaye və qida məhsullarının artması;
- “One Belt, One Road” - “Bir Kəmə, Bir Yol” və Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu üzrə Azərbaycandan keçən yük həcmnin çoxalması.

17 mart 2016-cı ildə cənab Prezident İlham Əliyev “Bakı şəhəri Qaradağ rayonunun Ələt qəsəbəsində yeni Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının ərazisi daxil olmaqla azad ticarət zonası tipli xüsusi iqtisadi zonanın yaradılması ilə bağlı tədbirlər haqqında” Sərəncam imzalayıbdır. Cənab Prezident İlham Əliyevin 31 may tarixli sərəncamı ilə azad iqtisadi zonaların yaradılması ilə bağlı Milli Məclisin vitse-spikeri işçi qrupu da təsis olunubdur [2].

Yaranmaqda olan yeni Azad İqtisadi Zona (AİZ) beynəlxalq yük daşınmalarda aparıcı rol oynamaqla yanaşı, “Made in Azerbaijan” brendinin dünya üzrə tanınmasında mühüm rol oynayacaqdır.

Azad iqtisadi zonanın (AİZ) ilkin mərhələdə 400 ha, daha sonra isə 1000 ha ərazidə yerləşdiriləcəyi düşünülür. AİZ-nin Cənubi Qafqaz, Mərkəzi Asiya, İran, Cənubi Rusiya və Türkiyənin daxil olduğu bir bazara xidmət göstərməsi planlaşdırılır.

Ümumiyyətlə logistika sahəsində göstərilən xidmətlər iki kateqoriyaya ayrılır:

- Ümumi logistika xidmətləri: bunlara yükləmə/boşaltma, açma/boşaltma, saxlama, açma/yükləmə, qruplaşdırma, konsolidasiya və paylama xidmətləri aiddir.
- Əlavə dəyər logistika xidmətləri: bu tip xidmətlərə avadanlıqların, təmizləyici qurğuların, çənlərin, ofislərin istismarı, icarəsi və lizinqi, yenidən paketləmə, təhlükəsizlik xidmətləri, çeşidləmə, yığma, keyfiyyətə nəzarət, sınaqdan keçirmə, bərpa, terminalda avto-aksesuarlar, taxıl saxlama və dezinfeksiya, çap sənədlərinin, malların və geyimlərin saxlanması və ötürülməsi, müxtəlif növ informasiya və kommunikasiya xidmətləri aiddir.

Azad iqtisadi zonada əlavə dəyər yaradan istehsal və xidmətlərin yaradılması nəzərdə tutulubdur. Məsələn, kənd təsərrüfatı, neft-kimya, əczaçılıq, mebel istehsalı və s. sahələri üzrə. Bakı Limanı regionda geniş spektrli əlavə dəyər xidmətləri təmin etməklə konsolidasiya, konsentrasiya və paylama xidmətləri üzrə əsas mərkəzə çevriləcək. Əlavə dəyər logistika xidmətlərinin əhəmiyyətinin hal-hazırda artmasının səbəbi kimi istehsalçıların əsas diqqətinin müştərilərin yüksək keyfiyyətli məhsula olan tələbatını qarşılamağa yönəltmələrini göstərə bilər [7].

Azad ticarət zonalarında ixrac yönümlü sənaye sahələrində fəaliyyət göstərən şirkətlər və investorlar ünvanlı xidmət və stimullarla təmin edilir, bir sıra güzəştlər tətbiq olunur. Azad ticarət zonasının üstünlüklərindən istifadə edilməklə, ölkədə istehsal olunmuş və ya idxal edilmiş məhsulların həmin şirkətlər tərəfindən mərkəzlərin yaxınlığında emal edilməsinə və digər region ölkələrinə rahat şəkildə ixrac edilməsinə imkan yaranacaqdır. Bu şirkətlər vergi güzəştləri əldə edəcək və gömrük rüsumlarından azad olunacaqlar ki, bu da son nəticədə şirkətlərin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına şərait yaradacaq.

7 sentyabr 2016-cı ildə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin tanınmış “DP World Group” un azad zonalar, logistika və sənaye parkları üzrə operator kimi fəaliyyət göstərən “Economic Zones World FZE” şirkəti arasında konsaltinq müqaviləsi imzalanıb. “DP World Group” şirkəti Ələt AİZ-nin inkişaf planını hazırlayıb və hökumətə təqdim edib. “Economic Zones World FZE” şirkəti yüksək peşəkarlıq səviyyəsinə və azad zonalarının yaradılması sahəsində böyük təcrübəyə malik olan tanınmış şirkətdir. Eyni zamanda layihənin icrası üzrə işlərin əlaqələndirilməsi üçün işçi qrup yaradılıb.

3. Beynəlxalq əməkdaşlıq

Regional nəqliyyat və logistika mərkəzinə çevrilmək məqsədi daşıyan Bakı Limanı xarici liman orqanları və müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar ilə fəal əməkdaşlıq edir. Həmçinin Liman İpək Yolu layihəsinin tərkib hissəsi kimi, Çindən Avropayadək uzanan müasir İpək Yolu üzərində yerləşmiş ölkələr arasında daha sıx əməkdaşlığa nail olmaq üçün müxtəlif beynəlxalq konfrans və tədbirlərdə iştirak edir. Bakı Limanı 2010-cu ilin 22 aprel tarixindən Beynəlxalq Limanlar Assosiasiyasının (BLA) üzvüdür.

2015-ci ilin 24 iyul ayında Bakı Limanı, Batumi Dəniz Limanı və Aktau Limanı arasında üçtərəfli Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır. Memorandumun məqsədi TransXəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu (TBNM) üzrə Əlaqələndirmə Komitəsinin təsis edilməsi və TransXəzər Nəqliyyat Dəhlizi vasitəsilə əlavə yük axınlarını cəlb etməkdir. Bu Anlaşma Memorandumunun nəticəsi kimi, Bakı Limanı 2015-ci ilin noyabr ayında Chongqing, Kiyev, İstanbul və Vilnyusda keçirilmiş TBNM yol sərəgisində iştirak etmiş və həmçinin liman orqanlarının Birgə Komitəsinin üzvü kimi, Xəzər dənizinin sahiləyən dövlətlərinin regional əməkdaşlığına fəal cəlb olunmuşdur.

2015-ci ilin 15 iyul tarixində Bakı Limanı Antverp Limanı ilə Anlaşma Memorandumu imzalamışdır. Antverp limanı Avropanın ən böyük limanlarından biridir. Hər iki tərəfin razılığa gəldiyi məsələlər bunlardır:

- ❖ hüquqi-tənzimləmə çərçivələrinin təkmilləşdirilməsi;
- ❖ limanlar arasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın genişləndirilməsi;
- ❖ Avropanın liman idarəetmə standartlarına cavab verəcək yeni idarəetmə strukturlarının tətbiqi;
- ❖ nəqliyyat və logistika ilə bağlı əməliyyatların mənfəətliliyinin yüksəldilməsi.

Tərəflər eyni zamanda liman qurğularının enerji səmərəliliyinin yaxşılaşdırılması və Yaşıl Liman konsepsiyası çərçivəsində Bakı Limanında bərpa oluna bilən enerji mənbələrindən istifadə üzrə əməkdaşlığa dair birgə razılıq əldə ediblər.

Bakı Limanı həmçinin, Azərbaycan Respublikasına akkreditasiya olunmuş xarici ölkələrin səfirlikləri ilə də fəal əməkdaşlıq edir. Ələtdəki Bakı Limanı İtaliya, Litva, Rumıniya, Ukrayna, Çin və Türkiyə, Avropa Birliyi və ABŞ Ticarət Palatasının nümayəndə heyətləri kimi rəsmilər də daxil olmaqla, müxtəlif Avropa və Asiya ölkələrinin səfirliklərinin təmsilçilərinə ev sahibliyi etmişdir.

Azərbaycan demək olar ki, bütün sahələrdə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının müxtəlif hökumətlərarası komitələrinin işində iştirak edir. Bakı limanı BMT-nin Asiya və Sakit Okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyasının (UNESCAP) Quru Limanlar üzrə İşçi Qrupunun üzvüdür. Təşkilatın məqsədi üzv ölkələr arasında iqtisadi əməkdaşlığın təşviqi, nəticələrə yönəlmiş layihələrin həyata keçirilməsi, texnikiyardımların göstərilməsi və potensialın gücləndirilməsindən ibarətdir. İşçi Qrupunun məqsədi isə quru liman qurğularının təkmilləşdirilməsi və quru limanlara daha çox investisiya cəlb sahəsində əməkdaşlıq etməkdir. Quru Limanlar üzrə Hökumətlərarası Razılaşmanın həyata keçirilməsi statusu, quru limanların inkişafına dair məsələlər, o cümlədən quru limanlara investisiyaların cəlb edilməsi yolları müzakirə edilən məsələlər sırasındadır [7].

Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı haqqında ABŞ-ın tanınmış "Forbes" jurnalı "Avrasiyanın yeni qovşaqlarına diqqətli baxış: Azərbaycanın yeni Bakı Limanı" başlıqlı geniş məqalə dərc edib. Məqalədə bildirilir ki, hazırda TRACECA layihəsi çərçivəsində yeni Bakı Limanı və Azad Ticarət Zonası Avropanı Çin və Mərkəzi Asiya, Rusiyanı Yaxın Şərq və

Hind okeanı ilə birləşdirən qovşağın qismində çıxış edir. Lakin Bakı limanı “hub of hubs” (qovşaqların qovşağı) kimi məkana çevrilməyə cəhd edir.

Əsas məntiq Avropa və Çin arasında olan böyük bazarda regional istehsal sahələrini Bakıya gətirməkdir. Bu da neft-kimya, ərzaqlıq, kənd təsərrüfatı və sair sahələrdə regional istehsal və distribusiyaya mərkəzinin yaradılması deməkdir. Yeni Bakı Limanının ticarət dövriyyəsinin artması nəticəsində 2020-ci ildə bir milyon konteyner və 25 milyon ton yükün aşırılması potensialında olacağı planlaşdırılır [8].

ABŞ-ın nüfuzlu “NewsBlaze” nəşri “İpək Yolu, gələcəyə səfər, Bakı Limanı” başlıqlı yazı dərc edib. Jurnalist Nurit Qrinqerin müəllifi olduğu məqalədə Azərbaycanın Böyük İpək Yolu üzərində ticarət əlaqələri, limanın tarixi, Ələtdə tikilən yeni Bakı Limanına dair hökumətin mövqeyi, ölkədə qeyri neft sektorunun inkişafı və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi istiqamətində görülən işlər kimi mühüm mövzulara toxunulub.

“Ələtdə yerləşən yeni liman ölkəni qərblə, cənubla və şimalla birləşdirən nəqliyyat qovşağıdır. Bundan əlavə, yeni limanın yerləşdiyi ərazi ölkənin daxili regionlarını birləşdirən mövcud avtomobil və dəmiryolları ilə kəşifir” - deyər müəllif vurğulayır.

Yeni liman 1000 hektarlıq sahədə yerləşir və hal hazırda 15 milyon yük və 100 min konteyner yükaşıma qabiliyyətinə malikdir. Gələcəkdə bu göstəricilərin 25 milyon ton, həmçinin 500 min konteynerə qədər artması gözlənilir.

Bakı Limanı vasitəsilə Azərbaycan Çinin təşəbbüsü ilə reallaşan “One Belt - One Road” - “Bir Kəmə - Bir Yol” qlobal nəqliyyat şəbəkəsində “Orta Dəhliz” kimi çıxış edir. Əgər bir müddət öncə Çindən Avropaya gedən yüklər 25-30 gün ərzində çatırdısa, “Orta Dəhliz” vasitəsilə bu müddət 15-17 günə qədər azalıb. Beləliklə, Bakı Limanının əsas məqsədi İpək Yolunda ticarət üçün əhəmiyyətli bir dəhliz olaraq Mərkəzi Avrasiya ilə Şərqi və Qərbi, Şimal və Cənub arasında kommertiya körpüsü kimi öz tarixi rolunu yenidən bərpa etməkdir. Dinamik gənc nəslin mövcudluğu, regionda əsas kommertiya və nəqliyyat qovşaqlarından birinə çevrilmək potensialı, təbii resurslar bu məqsədin həyata keçirilməsində öz köməyini göstərəcək [9].

Nəticə. Dünya dövlətləri üzrə xarici iqtisadi əlaqələrin inkişafı göstərir ki, bu əsrdə əsas dəniz yükdaşımalarının həcmi Böyük İpək Yolunun bərpası ilə əlaqədar Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizində artaraq, Strateji Yol Xəritəsinə əsasən 2025-ci ilədək 230 milyon tona çatacaqdır. Bu ərazidə yerləşən Azərbaycan Respublikasının əlverişli coğrafi vəziyyəti, dünya standartlarına və BDT-nin tələblərinə cavab verən Ələtdə yerləşən Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının tikilməsi, daxili kommunikasiya xəttləri, Dəniz Nəqliyyat Donanmasının beynəlxalq yükdaşımalarda, xüsusən də tranzit daşımalarda fəal iştirak etmək imkanını yaradır.

Ələt limanı əsas infrastruktur layihələrdən biri olmaqla, respublikamızın Çin-Avropa, Mərkəzi Asiya-Avropa, Mərkəzi Asiya-Qara Dəniz marşrutları üzrə Şərqi-Qərbi dəhlizi (TRACECA) üzrə ticarətin həcmində artırılmasına və tranzit ticarətindən yüksək gəlir əldə

etməsinə şərait yaradacaqdır. Bütün bunlarla bərabər Şimal-Cənub və Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizinin Transxəzər marşrutu isə müasir gəmiçiliyin əsas istiqamətlərindən biri kimi ticarət sənaye gəmiçiliyinin daha da inkişaf etdirilməsinə əsas verir.

Bakı Limanında gələcəkdə sosial - iqtisadi dəyər yaratmaq üçün liman və logistika mərkəzinin rəqabətlik və davamlı inkişafı təmin edilir. Bakı Limanı cəlbedici biznes şərtlərini təklif edən, səmərəli və uzun - müddətli tərəfdaşlıqların inkişafına diqqət yetirən platforma yaradacaq. Ekoloji baxımdan təmiz qurğular, investisiya, proses və prosedurların rahat həyata keçirilməsi üçün mükəmməl şərait yaradılması üzrə işlər həyata keçirilir. 10, 20 ildən sonra Ələt qəsəbəsi Bakının Cəbəl Əlisi olacaq. Hal-hazırda şəhərdə 10-12 min insan yaşayır, lakin tam aydındır ki, liman ətrafında qurulacaq ATZ ilə burada çox sayda iş yerləri, yeni evlər, yeni bizneslər və ATZ-nin təsir etdiyi digər müsbət proseslər cərəyan edəcək ki, bu da Ələti Bakı şəhərinin sputnik şəhərinə çevirməklə yanaşı, Mərkəzi Avrasiyanın müasir və tam təminatlı bir məkanına transformasiya edəcək.

Ədəbiyyat

1. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı- 18 mart 2015-ci il.
2. Bakı şəhəri Qaradağ rayonunun Ələt qəsəbəsində Yeni Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının ərazisi daxil olmaqla azad ticarət zonası tipli xüsusi iqtisadi zonanın yaradılması ilə bağlı tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı - 17 mart 2016-cı.
3. Dəniz limanları haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu - 18 aprel 2014-cü il.
4. İsakov H.V. (2010), Yeni İpək Yolu və Bakı dəniz limanının inkişaf perspektivləri, Bakı Universitetinin xəbərləri.
5. Yadigarov T. (2018), Azərbaycan iqtisadiyyatında dəniz nəqliyyatı: problemlər və perspektivlər. Bakı, «Avropa» nəşriyyatı, 350 səh.
6. Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin rəsmi saytı - <http://mincom.gov.az/>
7. Bakı Limanının rəsmi saytı - <https://portofbaku.com/>
8. "FORBES" jurnalının rəsmi saytı - <https://www.forbes.com/>
9. "Newsblaze" nəşrinin rəsmi saytı – <https://newsblaze.com/>